

Beoordelingsmodel

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Het Westen in Japan en Japan in het Westen

1 maximumscore 2

Het antwoord dient de volgende elementen te bevatten:

- twee van de volgende:
  - de kleding (hoeden, jassen, broeken, schoenen)
  - het groeten door de hoed af te nemen
  - het roken van een pijp
  - de handen in de zij houden
  - het houden van dieren
  - het gebruiken van (Indonesische) slaven

Wanneer twee juiste voorbeelden worden genoemd 1

Wanneer slechts één juist voorbeeld wordt genoemd 0

- Door het (uitvergroot) weergeven van deze stereotypische kenmerken worden juist (voor de Japanners interessante) verschillen met de Japanse cultuur getoond / zichtbaar 1

2 maximumscore 1

Net als in de schildering op afbeelding 1 staat in de Ukiyo-e traditie het observeren en registreren van het alledaagse / vlietende leven centraal.

3 maximumscore 2

Het antwoord dient de volgende elementen te bevatten:

- De Hollanders verbleven op een voor de Japanners (doorgaans) afgesloten eiland (Deshima) en/of de Hollanders vormden voor de Japanners het enige contact met de (westerse) buitenwereld 1
- Door dat isolement vormden deze prenten de enige mogelijkheid voor de Japanse bevolking om zich een beeld te vormen van de Hollanders en/of westerlingen 1

4 maximumscore 1

Op de afbeelding is de toepassing van het centraal-perspectief duidelijk zichtbaar. (Kokan experimenteerde met het maken van perspectiefprenten en bestudeerde westerse boeken over teken- en schilderkunst.)

Vraag	Antwoord	Scores
5	<p>maximumscore 2</p> <p>Het antwoord dient de volgende elementen te bevatten:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Het onderscheiden van mannen en vrouwen is hier lastig omdat (een van de volgende):<ul style="list-style-type: none"> – de kimono's en kosodes zowel door vrouwen als mannen gedragen worden. – de wijdvallende kimono's en kosodes de lichaamsbouw van man en vrouw verhullen. – de persoonlijke, uiterlijke kenmerken van de figuren enigszins schematisch worden weergegeven. – man en vrouw enigszins vergelijkbare, haardracht (in knot) hebben. • De kennis van (een van de volgende):<ul style="list-style-type: none"> – de verschillende soorten van kimono's (kleine verschillen in vorm, patroon, kleur en decoratie, die gelden vanaf de zeventiende eeuw). – codes over de breedte en de lengte van de obi. – de soort knot in het haar, zoals die door mannen en vrouwen wordt gedragen.	1
6	<p>maximumscore 3</p> <p>drie van de volgende antwoorden:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Het (modieuze) dessin van de kosode/kimono is overdadig en/of gekunsteld in beeld gebracht / het (modieuze) dessin van de kosode/kimono is maximaal in beeld gebracht. – Het dessin, de kleurstelling en de technische afwerking van de kimono worden in de tekst op levendige wijze beschreven. – De tekst suggereert dat de waardering voor de stof groeit met het rijpen van het lichaam en door levenservaring. – de verlegen pose van het model	1
	per juist antwoord	1

Vraag	Antwoord	Scores
7	<p>maximumscore 3</p> <p>drie van de volgende overeenkomsten:</p> <ul style="list-style-type: none"> – de perspectivische kanteling en/of stapeling, zoals zichtbaar bij de prenten op de voorgrond – de aandacht voor decoratieve aspecten in de voorstelling, zoals de motiefpatronen in het textiel (kimono en tapijt) – Het schilderij is (ook) benaderd als een (plat) vlak (en niet (alleen) als een ‘venster’), getuige de over de gehele compositie gelijkmatig verspreide (verzadigde) rode kleurvlakjes. – de geringe dieptewerking door het afschermen van de ruimte achter de figuur – het gebruik van opvallende zwarte lijnen, zoals de randen van het kamerscherm – De beperking in het gebruik van schaduwen, zoals het vrijwel ontbreken van schaduw onder de prenten en/of in de hoeken van het kamerscherm. 	
	<p>per juiste overeenkomst in combinatie met een juist voorbeeld</p>	1
8	<p>maximumscore 2</p> <p>Het antwoord dient de volgende elementen te bevatten:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Voorstelling (een van de volgende): <ul style="list-style-type: none"> – vanwege de keuze voor een exotisch motief (dit sluit aan bij de interesse in exotische culturen zoals die in de westerse schilderkunst van de negentiende eeuw tot uitdrukking komt) – vanwege de weergave van het model dat op een informele wijze in het atelier van de kunstenaar poseert (dit is een negentiende-eeuwse beeldtraditie) • Vormgeving (een van de volgende): <ul style="list-style-type: none"> – vanwege de toepassing van modellering door middel van licht-donker contrasten – vanwege de dieptewerking door de voorstelling op het kamerscherm vaag weer te geven – vanwege de schildertrant met losse/zichtbare verfstreken – vanwege de gezichtsweergave als portret (in plaats van als stereotype) 	1

Vraag	Antwoord	Scores
9	<p>maximumscore 2</p> <p>twee van de volgende antwoorden:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Tijdens de romantiek was er veel belangstelling voor alles wat exotisch was. – Door de opkomst van de wereldtentoonstellingen werden in Europa exotische culturen, zoals de Japanse, op grote schaal aan een groot publiek getoond. – Door de openstelling van de Japanse grenzen in 1854 werd allerlei handelswaar uit Japan in grote hoeveelheden op de Europese markten gebracht. – Door de opening van het Suezkanaal (en de ontwikkeling van het stoomschip) werd de reisafstand tussen Europa en het Verre Oosten verkort. Dit vergemakkelijkte het contact tussen Europa en Japan. 	1
	per juist antwoord	

Primitivisten en primitieven

10	<p>maximumscore 2</p> <p>Het antwoord dient de volgende elementen te bevatten:</p> <ul style="list-style-type: none"> • onderwerpskeuze: Kandinsky baseert zijn onderwerp op een (eigen) ‘innerlijke werkelijkheid’ en/of hij ontleent zijn onderwerpen aan literaire thema’s (uit volksverhalen, sprookjes of de bijbel, terwijl de impressionisten hun onderwerpen meestal op de zichtbare werkelijkheid baseren) • vormgeving: Kandinsky past allerlei (extreme) abstrahering in vorm en/of kleur en/of ruimte-uitbeelding toe (terwijl de impressionisten wat betreft vormgeving keuzes maakten om de werkelijkheid in licht en kleur zo dicht mogelijk te benaderen) 	1 1
11	<p>maximumscore 2</p> <p>Het antwoord dient de volgende elementen te bevatten:</p> <ul style="list-style-type: none"> • De volkskunst, vanwege de duidelijke contourlijnen en ingekleurde vlakken die zijn geïnspireerd op de (Duitse) glasschildertechniek • De naïeve kunst of de kindertekening, vanwege het gebruik van vereenvoudigde en duidelijk leesbare vormen en/of het ontbreken van een natuurgetrouwe ruimte-uitbeelding 	1 1
12	<p>maximumscore 1</p> <p>Het antwoord dient de volgende strekking te hebben: Het ging Kandinsky en Marc met de almanak (en met hun kunst) om het uitdrukken van een spirituele eenheid en/of innerlijke wereld (zoals zij die meenden te herkennen in primitieve kunstuitingen zoals kindertekeningen, naïeve kunst en kunst van primitieve niet-westerse culturen).</p>	

Vraag	Antwoord	Scores
13	<p>maximumscore 2</p> <p>Het antwoord dient de volgende elementen te bevatten:</p> <ul style="list-style-type: none"> • De recapitulatietheorie houdt in dat de ontwikkeling van foetus tot volwassene een versnelde herhaling is van de evolutie van eencellige tot zoogdier • Kunst van primitieve volken en kindertekeningen werden in het licht van deze theorie gezien als uitingen van de mens(heid) in een vergelijkbaar, vroeg stadium 	<p>1</p> <p>1</p>
14	<p>maximumscore 3</p> <p>drie van de volgende aspecten:</p> <ul style="list-style-type: none"> – het gebruik van perspectief (zoals de perspectivisch getekende bak onder de machine en/of de suggestie van drie dimensionaliteit, zoals in de voet van de standaard) – de logica van de techniek van de machine (bestaande uit een slinger aan een roterende as op een standaard) – de evenwichtige compositie / plaatsing (van bijvoorbeeld de machine) op het vlak – de stilering (te zien aan de regelmatige, strakke lijnen) en/of de variatie in trefzekere en gevoelige lijnvoering – De absurde constructie waarin natuur (vogelgeluiden) en techniek (machine) gecombineerd zijn. – het signeren en/of het dateren en/of het geven van een titel 	
	<p>per juist aspect</p>	<p>1</p>
15	<p>maximumscore 1</p> <p>Het antwoord dient de volgende strekking te hebben: De nervenstructuur en/of de verenstructuur zijn ontstaan door het wrijven van tekenmateriaal over een blad papier dat rust op een ruwe ondergrond (een echte plank en/of echte veren).</p>	
16	<p>maximumscore 1</p> <p>Het antwoord dient de volgende strekking te hebben: Ernst vond dat zulke (toevallig ontstane) patronen zijn verbeelding stimuleerden en daarmee het onderbewuste de kans gaven zich te manifesteren.</p>	

Vraag	Antwoord	Scores
17	<p>maximumscore 2</p> <p>twee van de volgende antwoorden:</p> <ul style="list-style-type: none"> – de indeling in vakjes / het gebruik van een zogenaamd ‘grid’ of rooster – het gebruik van pictogramachtige tekens en/of een schematische, platte weergave – het uitvergroten en/of isoleren van elementen als ogen en neuzen – het gebruik van witte details/accenten (in combinatie met een donkere achtergrondkleur) – het (op)vullen van het hele beeldvlak 	
	per juist antwoord	1
18	<p>maximumscore 2</p> <p>Het antwoord dient de volgende elementen te bevatten:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Uit de kunst van Native Americans spreekt volgens Gottlieb de (voor iedereen verstaanbare) ‘taal van de geest’ en/of een universeel verstaanbaar (archetypisch) idee • Gottlieb streefde in zijn kunst (mede beïnvloed door Jungs archetypenleer) ook naar deze universele verstaanbaarheid 	1 1
19	<p>maximumscore 1</p> <p>Het antwoord dient de volgende strekking te hebben: Het idee dat in primitieve culturen onbedorvenheid / oorspronkelijkheid / authenticiteit schuilt (die in de (verdorven) westerse, overgecivileerde, cultuur ontbreekt of verloren is gegaan).</p>	

Het Nabije Oosten in het Westen

20	<p>maximumscore 2</p> <p>twee van de volgende antwoorden:</p> <ul style="list-style-type: none"> – de vele ornamenten / versieringen, zoals de gotische vierpas (plantornament) / bijzonder gevormde (punt)bogen / rijke versiering van kapitelen – de suggestie van gewichtloosheid. Dit is op de afbeelding te zien in de opengewerkte gevel op de begane grond en de eerste verdieping van het gebouw en door de omlijsting met balustrades. – de ogenschijnlijke ontkenning van de zwaartekracht. Dit wordt gesuggereerd door de dichte muur aan de bovenzijde die rust op de (fijne/lichte) opengewerkte muur aan de onderzijde van de gevel – de toepassing van bogengalerijen zoals die op de begane grond en eerste verdieping 	
	per juist antwoord	1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

21 maximumscore 2

twee van de volgende antwoorden:

- het gebruik van vlechtwerkachtig metselwerk in de bovenste helft van de gevel
- de oijefbogen in de bogengalerij op de eerste verdieping
- De oosterse kantelen op de balustrade op de rand van het dak die een zuiver decoratieve functie hebben.
- Het vlakke/gesloten karakter van het bovenste deel van de gevel (dat de achterliggende indeling verhult).

per juist antwoord

1

22 maximumscore 3

Venetië benadrukte de band met het Oosten om (drie van de volgende antwoorden):

- zich te profileren als de belangrijkste (westerse) handelspartner van het Oosten.
- gezag / uitstraling te kunnen ontleen aan verwantschap met beroemde, in het Oosten gesitueerde, klassieke en of Bijbelse steden.
- haar functie als pleisterplaats voor pelgrims op weg naar het Oosten / het Heilige Land te bekrachtigen.
- de eigen aspiraties om een heilige stad te zijn te verwezenlijken. (Het Oosten werd gezien als de authentieke locatie van Bijbelse verhalen.)
- zo de internationale status van de stad en/of de open houding van de stad tentoon te spreiden.
- het beeld van goed bestuur uit te dragen door zichzelf te vergelijken met 'de goede heerser' koning Salomon. (Het Dogenpaleis zou overeenkomen met een beschrijving van Salomons paleis.)
- zich te afficheren als het (westerse) centrum van de kennis over het Oosten.

per juist antwoord

1

Vraag	Antwoord	Scores
23	<p>maximumscore 3</p> <p>Het antwoord dient de volgende elementen te bevatten:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zijn kritiek richtte zich op de producten en/of productiemethoden van de geïndustrialiseerde negentiende-eeuwse maatschappij • De producten waren niet (meer) van goede kwaliteit want er was geen aandacht meer voor het ambacht / goed vakmanschap en/of de arbeidsomstandigheden waren slecht • De Venetiaanse middeleeuwse architectuur ontstond in een (in zijn ogen ideale) pre-industriële samenleving waarin spiritualiteit (het christendom) en/of het ambacht nog van waarde was en/of arbeidsomstandigheden nog menselijk waren (doordat er geen sprake was van industriële productieprocessen) 	<p>1</p> <p>1</p> <p>1</p>
24	<p>maximumscore 2</p> <p>twee van de volgende aspecten:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Follies zijn vaak ‘lege hulzen’ / bestaan vaak alleen uit een façade. – Follies zijn vaak op kleine schaal gebouwd en daarmee niet functioneel als onderkomen. – Follies zijn vaak in een vreemde / niet gangbare / exotische stijl gebouwd. 	
	<p>per juist aspect</p>	<p>1</p>
25	<p>maximumscore 2</p> <p>een van de volgende antwoorden:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Follies functioneren als visuele symbolen van een exotische cultuur. Ze appelleren aan de verruiming van de horizon en/of de belangstelling voor andere culturen en/of kennis van de geschiedenis. – Follies functioneren als ‘decorstukken’. Door het toevoegen van deze architectonische bouwwerken aan de natuur werd de tuin een driedimensionaal historiestuk waarin de bezoeker als acteur en toeschouwer kon optreden. – Follies functioneren als accent op ‘cultuur’. Doordat ze de tegenstelling natuur versus cultuur versterken (deze architectonische bouwwerken (aspecten uit de cultuur) versterken de beleving van de (‘wilde’) natuur in deze zogenaamde landschapstuinen). 	
	<p><i>Opmerking</i></p> <p><i>Wanneer de functie juist benoemd wordt, maar de toelichting over de wijze waarop de functie vervuld wordt ontbreekt, 1 scorepunt toekennen.</i></p>	

Vraag	Antwoord	Scores
26	<p>maximumscore 3</p> <p>drie van de volgende antwoorden:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Het Royal Pavilion getuigt van een overdaad aan (niet functionele) ‘oosterse’ versiering. (Nash maakt minaretten die geen dienst doen als minaret.) De Jummah Musjed heeft twee minaretten (die ook als zodanig dienst doen). – Het Royal Pavilion heeft een ‘klassieke’ zuilengalerij, en de zuilen van de Jummah Musjed zijn niet aan een van de klassieke orden ontleend. – De ramen van het Royal Pavilion zijn in een Europese stijl uitgevoerd, met een roedeverdeling/kleine ruitjes. Dergelijke ramen zijn niet oosters, en heeft de Jummah Musjed niet. – Bij het Royal Pavilion is gebruik gemaakt van verspringende geveldelen, zoals in de barok / rococo. De gevel van de Jummah Musjed is vlakker. <p>per juist antwoord</p>	1

Hedendaagse kunstenaars uit het Verre Oosten

27	<p>maximumscore 4</p> <p>twee van de volgende antwoorden:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Haifeng verwijst naar het transporteren van en/of de handel in keramiek (dat ook veelvuldig gebeurde tussen China en Nederland in de zeventiende en achttiende eeuw). Hij verwijst hiernaar door het opstellen van keramische objecten op pallets. – Haifeng verwijst naar het ‘Chine de Commande’ (porselein dat naar de wensen en smaak van de Hollanders werd geproduceerd in China en vervolgens in Holland werd verkocht). Hij verwijst hiernaar door opdracht te geven aan de Chinese keramiekindustrie om keramiek naar zijn (Nederlandse) wensen te vervaardigen. – Haifeng verwijst naar Delft waar zich in de zeventiende eeuw een keramiekindustrie ontwikkelde die moest voorzien in de vraag naar ‘Chinees’ keramiek. Hij verwijst hiernaar door juist Delftenaren te vragen een alledaags voorwerp in te leveren en/of door van Nederlandse / Delftse objecten keramiek te laten maken. – Haifeng levert ironisch commentaar op (en verwijst daarmee naar) de interesse van Hollandse ‘wetenschappers’ in exotische culturen (zoals de Chinese, ten tijde van de VOC). Hij verwijst hiernaar door het antropologisch karakter van zijn verzameling (die uit afgietsels van alledaagse voorwerpen bestaat). <p>per juiste combinatie van verwijzing en manier van verwijzen</p> <p>wanneer alleen de verwijzing juist benoemd wordt</p> <p>wanneer alleen de manier van verwijzen genoemd wordt</p>	2 1 0
----	--	-------------

Vraag	Antwoord	Scores
28	<p>maximumscore 2</p> <ul style="list-style-type: none"> • In de souvenirshop wordt het clichébeeld van de Nederlandse identiteit opgeroepen aan de hand van in Delfts blauw uitgevoerde Hollandse 'iconen' (die met name teruggrijpen op de glorieuze Gouden Eeuw), zoals molens, schilderkunst (Vermeer) en tulpen(vazen) • een van de volgende antwoorden: <ul style="list-style-type: none"> – Haifeng nuanceert het idee van de Nederlandse identiteit door beelden te tonen die uiteenlopende associaties oproepen. Zoals associaties met Nederland (Delftse objecten, Delfts aardewerk), maar óók met China (blauw-wit porselein) en/of met het heden (Delftse alledaagse voorwerpen) én met het verleden (Delfts aardewerk) of: – Haifeng relateert het idee van dé (ene) Nederlandse identiteit door het gebruik van objecten waarvan je je af kunt vragen hoe (typisch) Nederlands ze zijn. Fluitketels, koffiezetapparaten en scharen zijn gemeengoed in veel landen en worden vaak niet in Nederland gemaakt 	<p>1</p> <p>1</p>
29	<p>maximumscore 1</p> <p>Het antwoord dient de volgende strekking te hebben: De opdracht wordt vanuit Nederland gegeven, de productie vindt plaats in China, maar de objecten krijgen hun (kunstzinnige) waarde doordat deze er in Nederland (het Westen) aan wordt toegekend.</p>	
30	<p>maximumscore 2</p> <p>Het antwoord dient de volgende elementen te bevatten:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Haifeng maakt een kunstwerk over de nog altijd geldende koloniale machtsstructuren, maar dit is tegelijkertijd postmoderne thematiek, die in de internationale kunstwereld veelvuldig aan de orde is • Haifeng is een naar Nederland geëmigreerde Chinees die opdracht geeft aan de Chinese porseleinindustrie. Dit kan juist worden opgevat als voorbeeld van ultieme culturele emancipatie 	<p>1</p> <p>1</p>
31	<p>maximumscore 1</p> <p>Het antwoord dient de volgende strekking te hebben: Enerzijds kan de beschouwer de indruk krijgen een opstelling van geheel witte vazen aan te treffen. Vanuit het tegenovergestelde standpunt ziet de beschouwer geheel of gedeeltelijk gedecoreerde vazen.</p>	

Vraag	Antwoord	Scores
32	<p>maximumscore 2</p> <p>Het antwoord dient de volgende elementen te bevatten:</p> <ul style="list-style-type: none"> • geen sprake van een authentiek kunstwerk: Doordat Ai Weiwei kopieën laat maken van een (antieke) bestaande vaas kunnen Weiweis kopieën worden bestempeld als vervalsingen / als niet authentieke, moderne kopieën • wel sprake van een authentiek kunstwerk (een van de volgende): <ul style="list-style-type: none"> – Doordat elke kopie een ander fragment van de volledige voorstelling draagt, kan gesteld worden dat hier sprake is van (96) unieke en dus authentieke kunstwerken. – Doordat Ai Weiwei de (in totaal 96) vazen bij elkaar plaatst in een installatie (in een museum) kan de opstelling als totaal als een nieuw, eigen en authentiek kunstwerk worden beschouwd. 	<p>1</p> <p>1</p>
33	<p>maximumscore 4</p> <p>Het antwoord dient de volgende elementen te bevatten:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Warhol doorbrak, met het herhaald afbeelden van een Coca Colafles, het taboe op het kopiëren of citeren van bestaande beelden uit de 'lage' (consumptie)cultuur. Dit paste niet binnen het traditionele idee van originaliteit en 'hoge' kunst (met verheven idealen) • Warhol stelde hiermee traditionele 'hoge' esthetische waarden ter discussie • Ai Weiwei doorbrak, door een oude Chinese vaas van het beeldmerk van Coca Cola te voorzien, het taboe op het 'beschadigen' van oud / uniek cultureel erfgoed • Ai Weiwei stelde hiermee vragen over het effect van globalisering op de eigen cultuur 	<p>1</p> <p>1</p> <p>1</p> <p>1</p>
34	<p>maximumscore 1</p> <p>Het antwoord dient de volgende strekking te hebben: Deze iconoclastische daad / Het vernietigen van waardevol Chinees cultureel erfgoed kan opgevat worden als een oproep tot het afrekenen met de huidige machtsstructuur. (Het gebaar verwijst naar de iconoclastische traditie van het oude communistische China, waarin Mao Zhedong de oude cultuur van China liet afbreken om een nieuwe communistische heilstaat te maken, de Culturele Revolutie.)</p>	

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

35 maximumscore 2

twee van de volgende antwoorden:

- Door de ontwikkeling van globalisering (eenvoudig en snel transport, internet) is het werk van veel kunstenaars veel meer en directer toegankelijk geworden voor iedereen, dus ook voor andere kunstenaars, verzamelaars en galeriehouders over de hele wereld. Dat geeft de kunstenaar met politiek engagement een groter bereik en daardoor wordt de kunstenaar sneller ‘gezien’.
- Veel niet-westerse kunstenaars studeren / werken in westerse landen. Zij maken kennis met politieke ideeën, opvattingen en systemen die anders zijn dan in hun eigen land. In hun kunst reflecteren ze op deze verschillen.
- Door het directe contact van westerse kunstenaars met niet-westerse landen en niet-westerse kunstenaars zijn ze meer maatschappelijk betrokken geraakt: ze zijn zich bewust geworden van (scheve historische) verhoudingen tussen westerse en niet-westerse landen en/of de eenzijdige blik van het Westen op niet-westerse kunst en/of het idee van ‘de ander’. In hun kunst reflecteren ze op deze ervaring.
- Doordat afstanden in relatieve zin kleiner zijn geworden is het moeilijker om de ogen te sluiten voor maatschappelijke kwesties elders in de wereld. (Ook) Kunstenaars zijn daarom eerder geneigd op deze maatschappelijke kwesties te reflecteren.
- Kunstenaars reageren / reflecteren op maatschappelijk kwesties die het gevolg zijn van globalisering, zoals milieuproblematiek.

per juist antwoord

1

Bronvermeldingen

- afbeelding 1 Japane rolschildering, ca. 1750, anoniem
afbeelding 2 *Op de schietbaan*, 1770, Shiba Kokan
afbeelding 3 *The Golden Screen: Caprice in Purple and Gold*, 1861, James A. McNeill Whistler
afbeelding 4 *Schilderij met boogschutter*, 1909, Wassily Kandinsky
afbeelding 5 *De Tjilpmachine*, 1922, Paul Klee
afbeelding 6 *pictograph*, 1945, Adolph Gottlieb
afbeelding 7 Chilkat deken
afbeelding 8 Dogenpaleis, Venetië, ca. 1340
afbeelding 9 Royal Pavillion, 1823, John Nash
afbeelding 10 *Oriental Scenery*, 1795-1815, Thomas en William Daniell
afbeelding 11 *Of Departure and Arrival*, 2007, Ni Haifeng
afbeelding 12 souvenirwinkel
afbeelding 13 *Ghost Gu Coming Down The Mountain*, 2005, Ai Weiwei
afbeelding 14 *210 Coca-Cola Bottles*, 1962, Andy Warhol
afbeelding 15 *Han-Dynasty Urn with Coca-Cola logo*, 1994, Ai Weiwei
- figuur 1 Hinagata-prent, 17e eeuw
figuur 2 *Almanach Der Blaue Reiter* (kaft), 1912
figuur 3 *The Origin of the Pendulum*, 1925, Max Ernst
figuur 4 *A view of the Wilderness (with the Alhambra, the Pagode and the Mosque)*,
1763, William Chambers
figuur 5 *Dropping a Han-Dynasty Urn*, 1995, Ai Weiwei

Stichting Cito Instituut voor Toetsontwikkeling heeft ernaar gestreefd de auteursrechten op hier gebruikt materiaal te regelen volgens de wettelijke bepalingen. Wie desondanks meent zekere rechten te kunnen doen gelden, wordt verzocht contact op te nemen met Cito.